İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Public and Private International Law Bulletin, 42(1): 1–25

DOI: 10.26650/ppil.2022.42.1.982291
http://ppil.istanbul.edu.tr/tr/_

Public and Private International Law Bulletin

Başvuru: 12.08.2021
Revizyon Talebi: 17.09.2021
Son Revizyon: 01.10.2021
Kabul: 05.11.2021
Online Yayın: 04.01.2022

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Milletlerarası Özel Hukukta Koruyucu Aile Kurumuna Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi

Determination of Law Applicable to the Foster Family from a Private International Law Perspective

Ekin Ömeroğlu*

Öz

Aile ortamı içinde yetişmesi mümkün olmayan çocukların devlet tarafından korunmasında alternatif bakım olarak çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi şeklinde gerçekleşen "koruyucu aile" kurumu kabul edilmiştir. Koruyucu aile kurumuna ilişkin ulusal ve uluslararası düzenlemeler incelendiğinde koruyucu ailenin, çocuk ile soybağı ilişkisi kurulmadan ve çocuğun üzerinde velayet hakkına sahip olmadan çocuğun bakımını geçici süre ile üstlenen kişi ya da kişiler olduğu görülmektedir. Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun yabancı olması, yabancı ülkede çocuk ile koruyucu aile arasında kurulan koruyucu aile ilişkisinden doğan bir ihtilâfın Türk mahkemeleri önüne gelmesi gibi yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda milletlerarası özel hukukta koruyucu aile kurumuna uygulanacak hukuka ilişkin meseleler ile karşı karşıya kalınacaktır. Nitekim, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'umuzda ("MÖHUK") koruyucu aile kurumuna ilişkin özel bir bağlama kuralı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin taraf olduğu 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi'nde çocuğun şahıs ve malvarlığını korumaya yönelik tedbirler arasında çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi düzenlenmiştir. Sözleşme'nin m. 15 hükmünde koruma tedbirine uygulanacak hukuk, yetkili akit devlet makamının hukuku olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte Sözleşme'nin uygulama alanı dışında kalan çocuğun adı, soyadı gibi konular açısından koruyucu aile kurumunun nasıl vasıflandırılacağı ve buna göre MÖHUK'da yer alan hangi bağlama kuralının uygulanacağının belirlenmesi gerekmektedir. Çalışmamızda, koruyucu aileye ilişkin ulusal ve uluslararası düzenlemeler incelenerek koruyucu aile kurumunun niteliğine kısaca değinilecek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarından yola çıkarak koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkinin nasıl değerlendirildiği tespit edilecek, Türkiye'nin taraf olduğu 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi'nde koruyucu aile kurumuna uygulanacak hukuk incelendikten sonra MÖHUK bakımından koruyucu aile kurumuna uygulanacak hukukun tespitinde hangi madde düzenlemesinin uygulama alanı bulacağı sorusuna cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler

Koruyucu Aile, Evlât Edinme, Vesayet, Soybağı, Uygulanacak Hukuk

Abstract

In the protection of children who cannot be brought up in their biological family, the institution of "foster family," which is the placement of the child with an unrelated family as alternative care, has been widely accepted. Examining the national and international regulations regarding foster families illustrates the legal concept that the foster family is the person or persons who temporarily undertake the care of a child without establishing a paternity relationship with the child and without having the right of custody over the child. If the child who is to be protected is a foreigner, or if a dispute arising from the foster family relationship established between the child and the foster family in a foreign country comes before the Turkish courts, issues related to the law applicable to the foster family in private international law will arise.

* **Sorumlu Yazar:** Ekin Ömeroğlu (Dr. Öğr. Üyesi), Kadir Has Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: ekin.hacibekiroglu@khas.edu.tr ORCID: 0000-0002-2656-5996

Atıf: Omeroglu E, "Milletlerarası Özel Hukukta Koruyucu Aile Kurumuna Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi" (2022) 42(1) PPIL 1. https://doi.org/10.26650/ppil.2022.42.1.982291

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

As a matter of fact, there is at present no conflict of laws rule regarding the foster family in the Turkish Private International Law Act ("TPILA"). However, in the Hague Convention of 1996, to which Turkey is a party, placement of the child in a foster family was regulated among the various measures aimed at protecting the person and property of the child. According to Article 15 of the Hague Convention, the authorities of the Contracting States must apply their own law. On the other hand, certain issues, such as how the foster family should be qualified and the name and surname of the child are considered outside the scope of the Convention. In our study, the nature of the foster family will be briefly examined through the national and international regulations regarding the institution of the foster family. After examining the applicable law, an answer will be sought to the question of which article will be applicable in determining the law to be applied to the foster family in terms of TPILA.

Keywords
Foster Family, Adoption, Guardianship, Paternity, Applicable Law

Extended Summary

Ensuring the continuity of civilized societies depends to a great extent on the healthy development of children who will become the adults of the future. For this reason, regulations that provide for the care and protection that each child needs are included in most legal systems. The upbringing, care, and safety of the child fall primarily on the biological family. However, if that family is unable to fulfill this duty, according to the United Nations Convention on the Rights of the Child to which Turkey is a party, special protection will be given to the child by the state if the child is permanently or temporarily deprived of its family or if it would be against the best interests of the child to stay in that family. Since the Convention imposes an obligation on the parties to provide alternative care for children who are determined to be in need of protection, the institution of the "foster family" was developed. This institution consists of the placement of the child in a foster family as a form of alternative care under the state's protection of children who cannot be brought up in a family and has been widely accepted.

In a dispute regarding a foster family that contains a foreign element, we are faced with the problem of qualification in terms of Turkish Private International Law Act. As a matter of fact, there is no conflict of laws rule regarding the foster family in TPILA. In such a case then, as a situation where the adoption that would allow the establishment of paternity without being based on blood ties is not accepted according to the law of the foreign country, but the foster family institution is recognized and regulated, by that county which law would be applied in accordance with the TPILA? Turkey is a party to the Convention of 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement, and Cooperation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children (Convention). In accordance with Article 3(1)(e) of the Convention, the placement of the child in a foster family or a care institution or the provision of care by a kafala or similar institution is also among the issues falling within the scope of the Convention. According to Article 15(1) of the Convention, the Contracting States shall apply their own laws while exercising their powers regarding

the protective measures in the Convention. In this case, if the child is placed in a foster family as a protection measure pursuant to the 1996 Convention, Turkish law will be applied in terms of the issues in the second part of the Convention. However, the law to be applied to matters related to the institution of the foster family, such as the name, surname, or inheritance issues of the child which remain outside the scope of the Convention, will need to be determined by TPILA. At this point, the question arises whether the applicable law will be determined according to the provisions of adoption or guardianship.

In the world's various legal systems, the institution of adoption is subject to widely different legal regulations. In some systems, adoption results in the establishment of a permanent linkage between the adopter and the adoptee. In contrast, according to some other legal systems, this method of establishing a formal familial lineage without blood ties has not been accepted. Further, the foster family institution, which includes the care, education, and protection of the child and imposes legal responsibilities on the persons who undertake these works, at times creates an adoption relationship under some legal systems. For this reason, it is argued in the doctrine that the foster family, which aims to ensure the care, upbringing, and safety of the child in family life, should be deemed an adoption in terms of private international law to the extent that it approaches conformity with the institution of adoption.

When we consider the approach of the European Court of Human Rights ("ECtHR") to the foster family, we see that the relationship between the foster family and the child fall within the notion of family life within the meaning of Article 8 of the European Convention on Human Rights.

In our opinion, while evaluating whether the foster family closely approaches the adoption relationship, the criteria of the duration of the foster family relationship and the foster family's desire to adopt the child later should also be taken into consideration. The fact that the minimum one-year care and custody period required in Turkish law for the adoption of the child has taken place in the form of placement with a foster family could even be considered as evidence that the relationship between the foster family and the child approaches that of adoption. Thus, although the foster family does not establish paternity between the child and the foster family, it should be qualified as adoption to the extent that it closely approaches the adoption relationship. If a qualification is made in this direction, a consensus can be reached within the jurisprudence that accepts the foster family relationship as family life in the ECtHR decisions. If the relationship between the foster family and the child is short-term and a family life relationship is not established between the foster family and the child, the qualification should be made in the direction of guardianship.

Milletlerarası Özel Hukukta Koruyucu Aile Kurumuna Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi

Giriş

Dünya üzerinde toplumların devamının sağlanması ileride yetişkin bireyler olacak çocukların gelişimlerinin sağlıklı olmasına bağlıdır. Bu nedenle hukuk sistemlerinde çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım ve korumayı sağlayacak düzenlemelere yer verilmektedir. Çocuğun yetiştirilmesi, bakımı ve güvenliği birinci derecede ailesine düşmektedir. Bununla birlikte ailenin bu görevi yerine getirememesi halinde Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye[1] göre, çocuğun sürekli ya da geçici olarak aile ortamından yoksun kalması durumunda veya aile ortamında kalması çocuğun üstün yararına aykırı olacak ise çocuğa devlet tarafından özel koruma ve yardım sağlanmalıdır (m. 20). Sözleşme'nin taraf devletlere geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen çocuklar için alternatif bakım sağlama yükümlülüğü getirmesinden dolayı, aile ortamı içinde yetişmesi mümkün olmayan çocukların devlet tarafından korunmasında alternatif bakım olarak çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi şeklinde gerçekleşen "koruyucu aile" kurumu, Türk hukukunda Anayasa m. 41 ve Türk Medeni Kanunu m. 347 düzenlemelerinde yer alan ilkeler ışığında Çocuk Koruma Kanunu, Sosyal Hizmetler Kanunu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği ile kabul edilmiştir.

Yetkili Türk mahkemesinin yabancılık unsuru içeren koruma tedbiri olarak çocuğun koruyucu aile kurumuna yerleştirilmesine, uygulanmasına ve değiştirilmesine ilişkin bir ihtilâf ile karşılaşması halinde öncelikle 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunumuz ("MÖHUK")[2] bakımından uygulanacak hukukun belirlenmesi gerekmektedir. Anayasa m. 90(5) ve MÖHUK m. 1(2) düzenlemeleri uyarınca Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri kanun hükmündedir. Bu noktada Türkiye'nin de taraf olduğu 1996 tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme[3] devreye girmektedir. Sözleşme'nin m. 3(1)(e) düzenlemesi uyarınca, çocuğun koruyucu aile yanına veya bir bakım kurumuna yerleştirilmesi ya da bakımının kafala (sponsorluk) veya benzer bir kurum tarafından sağlanması da Sözleşme'nin uygulama alanına giren konular arasında yer almaktadır. Söz konusu Sözleşme'nin m. 15(1) hükmünde taraf devletlerin Sözleşme'deki koruma tedbirlerine ilişkin yetkilerini kullanırken kendi

1 Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 4058, Kabul Tarihi: 09.12.1994, RG 11.12.1994/22138

2 Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi: 27.11.2007, RG 12.12.2007/26728

3 Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun Numarası: 6707, Kabul Tarihi: 24.04.2016, RG 05.05.2016/29703, Sözleşmenin Yayınlandığı RG 22.05.2016/29719

hukuklarını uygulayacakları kabul edilmiştir. Bu durumda 1996 tarihli Sözleşme uyarınca bir koruma tedbiri olarak çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi halinde Sözleşme'nin ikinci bölümünde yer alan hususlar bakımından Türk hukuku uygulanacaktır. Bununla birlikte, çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi yönünde tedbirin nasıl alınacağı, uygulanacağı ve değiştirileceği hususlarının yanında Sözleşme'nin uygulama alanı dışında kalan çocuğun adı, soyadı veya miras meseleleri gibi koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlıklara uygulanacak hukukun MÖHUK tarafından belirlenmesi gerekecektir. İşte bu noktada koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişki uygulanacak hukukun MÖHUK'da yer alan bağlama kurallarından hangisine göre mi tespit edileceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun cevaplanabilmesi için koruyucu aile kurumu ile çocuk arasındaki ilişkinin vasıflandırılması gerekmektedir. Milletlerarası özel hukukta en çok uygulama alanı bulan vasıflandırma türü mahkemenin iç hukukuna göre yapılan vasıflandırma olarak *lex fori* vasıflandırmadır. Çalışmamızda da ele alacağımız üzere Türk hukukunda koruyucu aile kurumu, korunmaya muhtaç çocuklar için ve evlât edinme ilişkisi kurmayan alternatif bakım modeli olarak kabul edilmiştir. Türk hukukunda çocuk ile koruyucu aile arasında evlât edinme ilişkisi kurulmadığı gibi koruyucu aile çocuğa ilişkin velayet hakkına da sahip olmamaktadır. Bunun yanında doktrinde, çocuğun aile yaşamı içerisinde bakımını, yetiştirilmesini ve güvenliğini sağlamayı amaçlayan koruyucu aile kurumunun evlât edinme kurumuna yaklaştığı ölçüde milletlerarası özel hukuk bakımından evlât edinme olarak vasıflandırılması gerektiği ileri sürülmektedir[4].

Öte yandan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin koruyucu aile kurumuna yaklaşımına baktığımızda 2010 tarihli[5] ve 2012 tarihli[6] kararlarında koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk ile aile arasında derin bir bağ oluştuğu, koruyucu ailenin her açıdan çocuğa karşı ebeveyn gibi davrandığı gerekçeleriyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi[7] m. 8 kapsamında *de facto* bir aile hayatının oluştuğu kabul edilmiştir.

Tüm bu hususları göz önünde bulundurarak çalışmamızda, öncelikle devletin çocuğa koruma sağlama yükümlülüğü ışığında uluslararası ve ulusal düzlemde koruyucu aile kurumunun yer aldığı düzenlemeler ele alınacaktır. Ardından milletlerarası özel hukukta koruyucu aile kurumuna ilişkin başlıca düzenlemeler olarak öncelikle 1996 tarihli La Haye Sözleşmesi'nde koruma tedbiri olarak düzenlenen koruyucu aile kurumuna uygulanacak hukuk belirlenecek ve Avrupa Birliği milletlerarası özel hukukunda Brüksel II*bis* Tüzüğü uyarınca koruyucu aile kurumuna nasıl yer verildiği ele alınacaktır. Çalışmamızın son kısmında ise 1996 tarihli La Haye Sözleşmesi'nin uygulama alanı dışında kalan çocuğun adı, soyadı veya miras meseleleri gibi koruyucu

4 Cemal Şanlı, Emre Esen and İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (9th edn, Beta 2021) 216.

5 *Moretti and Benedetti v Italy* App no 16318/07 (ECtHR, 27 April 2010).

6 *Kopf and Liberda v. Austria* App no 1598/06 (ECtHR, 17 April 2012).

7 İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve buna Ek Protokolün tasdiki hakkında Kanun, Kanun Numarası: 6366, Kabul Tarihi: 10.03.1954, RG 19.03.1954/8662

aile ile çocuk arasındaki ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlıklara MÖHUK bakımından koruyucu aile kurumuna uygulanacak hukukun belirlenebilmesi için Türk hukukunda koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişki vasıflandırılarak, doktrinde yer alan görüşler ışığında MÖHUK'da yer alan hangi bağlama kuralı aracılığıyla uygulanacak hukukun tespit edilmesi gerektiği sorusuna cevap aranacaktır.

I. Devletin Çocuğa Koruma Sağlama Yükümlülüğü Işığında Koruyucu Aile Kavramı

A. Uluslararası Metinlerde Koruyucu Aile Kavramı

1. Birleşmiş Milletler Tarafından Kabul Edilen İlkeler Işığında Devletin Çocuğa Koruma Sağlama Yükümlülüğü

Uluslararası hukuk alanında devletlerin çocuğa koruma sağlama yükümlülüğü öncelikle Birleşmiş Milletler ("BM") Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'den doğmaktadır. Türkiye'nin de taraf olduğu BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m. 20(1) uyarınca, çocuğun sürekli veya geçici olarak aile ortamından yoksun kalması durumunda ya da aile ortamında kalması çocuğun üstün yararına aykırı olduğu hallerde çocuğa devlet tarafından özel koruma ve yardım sağlanması gerektiği kabul edilmiştir. Yine Sözleşme'nin m. 19 hükmü uyarınca taraf devletler, çocuğun ana ve babası, yasal temsilcisi veya başka kişi tarafından bakımı esnasında fiziksel veya zihinsel şiddete, ihmale ve cinsel istismar dahil her tülü sömürüye karşı korunmasına yönelik tedbirler almakla yükümlü kılınmıştır. Sözleşme'ye göre taraf devletlerin geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen çocuklar için alternatif bakım sağlama yükümlülüğü çocuğu koruyucu aile yanına yerleştirme, evlât edindirme veya çocuğun uygun bir kuruma yerleştirilmesi şeklinde olabilecektir[8].

1986 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Çocukların Ülke İçi ve Ülkelerarası Evlât Edinme ve Koruyucu Aile İşlemleri Bağlamında Korunmasına ve Esenliğine İlişkin Sosyal ve Hukuksal İlkeler Bildirgesi[9] ile de Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin evlât edinmeye ilişkin m. 21 hükmüne paralel olarak, öncelikle çocukların ailesinin bakımı altında tutulması ya da ailesine döndürülmesi, bu yol mümkün olmaz ise evlât edinme de dahil olmak üzere uygun ve kalıcı çözüm bulma çabalarının destekleneceği belirtilmiştir[10].

8 Feriha Bilge Tanrıbilir, *Çocuk Haklarının Uluslararası Korunması ve Koruma Mekanizmaları* (Yetkin Yayınları, 2011) 79; Hatice Selin Pürselim, 'Milletlerarası Evlât Edinmeye Uygulanacak Hukuk' in Tuğrul Aktaş (ed), *VII. International Multidisciplinary Congress of Eurasia-IMCOFE'19 Proceeding&Abstract Book* (2019) 332; Ayşe Nur Kılınç, 'Türk Hukukunda Koruyucu Aile Sözleşmesi ve Koruyucu Aile ile Çocuk Arasındaki Hukuki İlişkinin Değerlendirilmesi' (2020) 28(3) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1217, 1221.

9 Declaration on Social and Legal Principles relating to the Protection and Welfare of Children, with special reference to Foster Placement and Adoption Nationally and Internationally, UNGA Res 41/85 (3 December 1986) UN Doc A/RES/41/85

10 Sevgi Usta, 'Koruyuculuk mu, Evlâtlık mı? Bir Çocuk Bakım ve Koruma Modeli Olarak Koruyucu Aile ve Türkiye Uygulaması' in Yasemin Güllüoğlu Altun (ed), *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye 80. Yıl Armağanı* (2018) 46.

2010 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 64/142 sayılı Çocukların Alternatif Bakımına İlişkin Rehber İlkeler kabul edilmiştir. Söz konusu Rehber İlkeler m. 29 uyarınca koruyucu aile, çocuğun bakımının ve korunmasının kendi ailesi dışında evlât edinme amacı taşımayan, seçilmiş ve belli niteliklere sahip olan gözetim altındaki bir aileye yetkili makam tarafından yerleştirilmesi olarak tanımlanmıştır[11].

2. Avrupa Konseyi Koruyucu Aileler Hakkında (87)6 Sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Koruyucu Aileler Hakkında (87)6 sayılı Tavsiye Kararı'nda koruyucu aile kurumuna ilişkin tanıma yer verilmiştir. (87)6 Sayılı Tavsiye Kararı'na göre, bir çocuğun evlât edinilmesi amacı olmadan kısa olmayan ya da belirsiz bir süre ile çocuğun ebeveyni olmayan ve velayetine sahip bulunmayan bakımını üstlenen çift ya da kişi üzerinde koruyucu aile kurumu devreye girmektedir[12].

(87)6 Sayılı Tavsiye Kararı'nın ilkelerinde çocuğun anne ve babası ile ilişkisinin devamı vurgulanmakla birlikte, 3 numaralı ilkesinde koruyucu ailenin, çocuğun yasal temsilcileri adına gündelik ya da acil hususlarda çocuğun bakımı açısından gerekli olan velayet haklarını kullanma yetkisine sahip bulunduklarının varsayılacağı düzenlenmiştir. Yine (87)6 Sayılı Tavsiye Kararı'nın 5 numaralı ilkesinde kabul edilen ve çalışmamız açısından önem taşıyan bir diğer hüküm, koruyucu aile yanına yerleştirilen bir çocuğun bu aileyi benimsemiş olması halinde koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkinin nasıl şekilleneceğine ilişkin olan düzenlemedir. Söz konusu hükme göre koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun, bu aileyi benimsemiş olması durumunda koruyucu aileler, çocuğun yanlarında kayda değer bir süreyle kaldıktan sonra, ulusal mevzuatla belirlenen koşullara tabi olarak uygun olduğunda kanuni velayet de dahil olmak üzere belli velayet haklarını kullanma yetkisini edinmek amacıyla yargısal yollara veya yetkili makama başvurabileceklerdir[13].

B. Türk Hukuku Uyarınca Devletin Çocuğa Koruma Sağlama Yükümlülüğü

1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 41 Düzenlemesi

Türk hukukunda devletin çocuğa koruma sağlama yükümlülüğü öncellikle Anayasamızın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlığını taşıyan 41'inci maddesinin 2'nci fıkrasında, devletin ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alıp teşkilatı kuracağı kabul edilerek düzenleme altına alınmıştır. Böylelikle aile toplumsal bir kurum olarak devlet güvencesi altına alınmıştır[14].

11 UNGA Res 64/142 (24 February 2010) UN Doc A/RES/64/142

12 Usta (n 10) 47; Avrupa Konseyi Koruyucu Aileler Hakkında (87)6 Sayılı Tavsiye Kararının Türkçe çevirisi için bkz Mehmet Semih Gemalmaz, *Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusalüstü Belgeler* (1st edn, İstanbul Barosu Yayınları 2002) 94.

13 Gemalmaz (n 12) 96; Başak Baysal, 'Çocuğun Üstün Yararı İlkesi ve Koruyucu Aile Kurumu' (2012) 8(95-96) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 7, 12.

14 Turgut Akıntürk, Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku* (21st edn, Beta 2019) 4.

Anayasa'nın m. 41 düzenlemesine, 2010 yılında yapılan değişiklik ile devletin çocukları koruma görevine ilişkin iki fıkra eklenmiştir. Anayasa m. 41(3) hükmüne göre her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Son olarak Anayasa m. 41(4) düzenlemesinde devletin, çocukları her türlü istismara ve şiddete karşı koruyucu tedbirler almakla yükümlü kılındığı kabul edilmiştir. Bu yönde alınacak tedbirlerden biri de korumaya muhtaç çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilmesidir[15].

2. Türk Medeni Kanunu m. 347 Düzenlemesi

Türk Medeni Kanunu[16] m. 335 vd. hükümleri uyarınca çocuğun bakımı ve eğitimi, velayeti kapsamında ele alınmış ve öncelikle ergin olmayan çocuğun anne ve babanın velayeti altında olduğu kabul edilmiştir. Bunun yanında TMK m. 347(1)'e göre, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hâkim, çocuğu anne ve babadan alarak bir aile yanında veya bir kuruma yerleştirebilecektir. Görüldüğü üzere TMK m. 347(1) hükmü uyarınca çocuğun aile yanına ya da kuruma yerleştirilmesi tedbirine ancak gelişiminin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için anne ve babasından uzaklaşmasının gerekli olması halinde başvurulacağı kabul edilmiştir[17]. TMK'ya göre çocuğun anne ve babasından alınması sonucuna ulaşan hâkim, çocuğun başka bir aile yanına mı yoksa kuruma mı yerleştireceği konusunda takdir hakkına sahiptir[18]. Bunun yanında TMK m. 347(1) düzenlemesinde kastedilen kurumun, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü[19] olduğu doktrinde ifade edilmiştir[20].

3. Çocuk Koruma Kanunu m. 5(1) Düzenlemesi

Türk hukukunda çocuğun korunması ve korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında tedbirler alınmasına ilişkin bir diğer yasal düzenleme de Çocuk Koruma Kanunu'dur ("ÇKK")[21][22]. ÇKK da öncelikle çocuğun kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını amaçlamaktadır. Bununla birlikte ÇKK m. 5(1)(c)

15 Süleyman Mortaş, *ABD Hukuku ile Karşılaştırmalı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Aile Hayatının Korunması* (Adalet Yayınevi 2016) 478 ; Kılınç (n 8) 1222.

16 Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607

17 Mustafa Dural, Tufan Öğüz and Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (15th edn, Filiz Kitabevi 2020) 370; Gülçin Elçin Grassinger, *Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması için Alınacak Tedbirler* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2009) 139.

18 Akıntürk and Ateş (n 14) 437; Kılınç (n 8) 1224.

19 Doktrinde ilgili kurum Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak belirtilmiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun görevleri, 03.06.2011 tarihli ve 633 sayılı KHK'nın m. 6 düzenlemesi ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından sürdürülmektedir.

20 Elçin Grassinger (n 17) 152.

21 Çocuk Koruma Kanunu, Kanun Numarası: 5395, Kabul Tarihi: 03.07.2005, RG 15.07.2005/25876.

22 ÇKK m. 3(1)(a) düzenlemesinde çocuk; daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi ve korunma ihtiyacı olan çocuk; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak tanımlanmıştır.

uyarınca, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetinden yararlanması veya bu kurumlara yerleştirilmesi yönünde bakım tedbiri alınabilecektir.

4. Sosyal Hizmetler Kanunu m. 23(1)

Hukukumuzda koruyucu aile kurumuna ilişkin yasal düzenlemelerden biri de Sosyal Hizmetler Kanunu[23] m. 23(1)'de bulunmaktadır. Söz konusu hükme göre, mahkemece korunma kararı alınan korunmaya muhtaç çocuğun[24] bakımı ve yetiştirilmesi Kurumun denetimi ve gözetimi altında bir koruyucu aile tarafından da gerçekleştirilebilecektir[25].

5. Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne Göre Koruyucu Aile Kurumu

Sosyal Hizmetler Kanununa dayanarak çıkarılmış olan Koruyucu Aile Yönetmeliği[26] ("KAY"), korunmaya muhtaç çocuklara götürülen koruyucu aile hizmetlerinin esaslarını düzenlemektedir. KAY m. 4 düzenlemesine göre koruyucu aile, Yönetmelikle belirlenen esas ve usullere göre İl Müdürlükleri denetiminde kısa veya uzun süreli, bedelli veya bedelsiz olarak çocuğun bakımını üstlenen, aile ortamında yaşamasını sağlayan, öz anne ve baba yerini tutabilecek aileler veya kişilerdir. KAY m. 8 hükmü ile çocuğun anne veya babası ya da vasisinin, koruyucu ailesi olamayacağı açıkça kabul edilmiştir.

Koruyucu Aile Yönetmeliği uyarınca Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile koruyucu aile arasında koruyucu aile sözleşmesi imzalanmakta ve bu Sözleşme, mahalli mülki amir tarafından onaylanmaktadır. Koruyucu aile sözleşmesinin hukuki niteliğine baktığımızda doktrinde bu konuda çeşitli görüşlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bir görüşe göre, koruyucu aile sözleşmesi vekalet unsurları ağır basan bir aile hukuku sözleşmesidir[27]. Diğer bir görüşe göre ise koruyucu aile sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu m. 129 kapsamında üçüncü kişi yararına bir sözleşmedir. Bu görüş uyarınca, korunmaya ihtiyacı olan çocuk sözleşmenin tarafı olmadığı ve sözleşmeden doğan asli ediminin üçüncü kişi olarak korunmaya ihtiyacı olan çocuğa ifası olduğu gerekçesi ile koruyucu aile sözleşmesi, üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğinde kabul edilmelidir[28].

23 Sosyal Hizmetler Kanunu, Kanun Numarası: 2828, Kabul Tarihi: 24.05.1983, RG 27.05.1983/18059; Sosyal Hizmetler Kanunu'nun adı "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu" iken, 03.06.2011 tarihli ve 633 sayılı KHK'nın 35(4) düzenlemesi ile Sosyal Hizmetler Kanunu olarak değiştirilmiştir.

24 Sosyal Hizmetler Kanunu m. 3(1)(b) hükmüne göre korunmaya ihtiyacı olan çocuk; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmıştır.

25 Canan Ruhi and Ahmet Cemal Ruhi, *Velayet Hukuku* (Seçkin 2017) 213.

26 Koruyucu Aile Yönetmeliği, RG 14.12.2012/28497.

27 Usta (n 10) 77.

28 Kılınç (n 8) 1234.

II. Milletlerarası Özel Hukukta Koruyucu Aile Kurumuna İlişkin Başlıca Düzenlemeler

A. 1996 Tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz Ve İşbirliğine Dair Sözleşmesi Uyarınca Koruyucu Aile Kurumuna Uygulanacak Hukuk

Çocukların şahsı ve malları hakkında koruyucu tedbirler alınması ve söz konusu tedbirler alınırken uygulanacak hukuk, milletlerarası yetki, alınan tedbirlere ilişkin kararların tanınması ve tenfizi konusunda uluslararası işbirliğinin arttırılması amacıyla akdedilen 1996 tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi ("1996 tarihli Lahey Sözleşmesi"), Türkiye açısından 01.02.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Gerek Anayasa m. 90(5) hükmü ve gerekse MÖHUK m. 1(2) uyarınca 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi uygulama alanına giren konularda, MÖHUK'da yer alan kanunlar ihtilâfı kurallarına göre öncelikli olarak uygulanacaktır.

1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi'nde çocuğun şahıs ve malvarlığının korunmasına yönelik tedbirlerin alınmasında hangi devlet makamlarının yetkili olduğu, makamların koruma tedbirlerini alırken hangi hukuku uygulayacakları, koruma tedbirlerinin akit devletlerde tanınması ve tenfizi ile akit devletlerin yetkili makamları arasında işbirliğinin tesisine ilişkin hükümlere yer verilmiştir[29].

Sözleşme'nin m. 2 düzenlemesine göre, doğumdan 18 yaşına kadarki evrede bulunan küçükler "çocuk" olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında Sözleşme'de m. 6 aracılığıyla mülteci çocuklar, ülkelerinde meydana gelen karışıklıklar yüzünden yerinden edilmiş çocuklar ile mutad meskeni belli olmayan çocukların da bulundukları ülkenin koruma kurallarından yararlanacağı kabul edilerek, çocuk kavramının geniş yorumlandığı doktrinde ifade edilmiştir[30].

Çalışmamız açısından 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin önemi, Sözleşme'nin m. 3 hükmünde çocuğun şahıs ve malvarlığını korumaya yönelik tedbirler arasında çocuğun koruyucu aile yanına veya bir bakım kurumuna yerleştirilmesi hükmünün yer almasıdır. Sözleşme'de koruma tedbiri kavramını tanımlayan bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrine ve Sözleşme'nin Açıklayıcı Raporu'na göre[31] bunun nedeni, her akit devlet hukukunda çocuğun şahıs ve malvarlığını korumaya yönelik alınabilecek tedbirlerin farklılık gösterebilmesidir. Sözleşme'nin m. 3 düzenlemesine

29 Tanrıbilir (n 8) 125; Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (Yetkin 2021) 300; Ayşe Elif Ulusu-Karataş, 'Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi' (2017) 37(2) MHB (Prof. Dr. Yücel Sayman'a Armağan) 1073, 1077; Ayşe Kübra Altıparmak, 'Velayet Uyuşmazlıklarında Yeni Bir Dönem mi? 1996 Tarihli Lahey Velayet Sözleşmesi Hakkında Bir İnceleme' (2020) 6(2) AndHD 411, 419.

30 Gülören Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk* (13th edn, Vedat Kitapçılık 2020) 208.

31 Paul Lagarde, *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention by Paul Lagarde* (HCCH Publications 1998) 547, para 18 < https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2943 > accessed 22 September 2021.

bakıldığında ilgili maddede sayılan koruma tedbirlerinin sınırlı sayı prensibine bağlı olmadığı tespit edilmektedir[32].

1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi'nin yer bakımından uygulama alanına baktığımızda, Sözleşme ile coğrafi açısından bir sınırlama getirilmediği görülmektedir. Böylelikle Sözleşme, çocuğun mutad meskeni akit bir devlette bulunmasa da yer bakımından uygulama alanı bulacaktır[33]. Sözleşme, 01.02.2017 tarihinde Türkiye bakımından yürürlüğe girdiği için bu tarihten itibaren Türk adli ve idari makamları tarafından alınacak koruma tedbirlerine uygulanacak hukukun tespiti Sözleşme m. 15 hükmü çerçevesinde yapılacaktır[34].

Sözleşme'nin m. 20 hükmü ile, uygulanacak hukuka ilişkin bölümde yer alan hükümlerin gösterdiği yetkili devlet hukukunun, Sözleşme'ye akit bir devletin hukuku olup olmadığına bakılmaksızın uygulanacağı kabul edilerek Sözleşme'ye "loi uniform" niteliği kazandırılmıştır[35].

Sözleşme'nin m. 4 düzenlemesinde ise hangi hususların uygulama alanı dışında kaldığı açıkça belirtilmiştir. Buna göre; ebeveyn-çocuk ilişkisinin kurulması veya böyle bir ilişkiye itiraz edilmesi, evlât edinme kararları, evlât edinmeye hazırlık niteliğindeki tedbirler veya evlât edinmenin iptali veya feshi, çocuğun adı ve önadları, serbest bırakma, nafaka yükümlülükleri, mesuliyet veya halefiyet, sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık konularındaki genel nitelikli kamu tedbirleri, çocuklar tarafından işlenen cezai suçlar sonucu alınan tedbirler, iltica hakkı ve göç konularındaki kararlar hakkında Sözleşme uygulama alanı bulmayacaktır. Sözleşme'nin uygulama alanı dışında kalan konulardan doğan ve yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıkların ise MÖHUK hükümlerine göre uygulanacak hukuk tespit edilerek çözümlenmesi gereği aşikardır. İşte bu noktada koruyucu aileye ilişkin olarak 1996 tarihli Sözleşme'nin konu bakımından uygulama alanı dışında kalan konularına uygulanacak hukukun MÖHUK'a göre hangi bağlama kuralı aracılığıyla tespit edileceği sorusu ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Sözleşme'nin m. 15(1) düzenlemesine göre, koruma tedbirlerinin hızlı bir şekilde alınabilmesi amacıyla koruma tedbirine uygulanacak hukuk, tedbiri uygulayacak yetkili akit devlet hukuku olarak kabul edilmiştir. Yetkili makamlar koruma tedbirine en iyi bildiği hukuk olan kendi hukukunu uygulayarak koruma tedbirinin etkin bir şekilde alınmasını sağlamış olacaklardır[36]. Böylelikle Türk yetkili makamı tarafından, çocuğun

32 Aysel Çelikel and B Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (17th edn, Beta 2021) 286; Ulusu-Karataş (n 29) 1083-1084.

33 Ulusu-Karataş (n 29) 1080.

34 Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 4) 188.

35 Faruk Kerem Giray, '19 Ekim 1996 Tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına Yönelik Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma ve Tenfiz ve İşbirliği Hakkında Lahey Sözleşmesi Sonrası Çocuğun Vesayetine Uygulanacak Hukuk' (2020) 40(1) PPIL 353, 361.

36 Bilgin Tiryakioğlu, 'Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına İlişkin Önlemler Hakkında Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme' in *Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan* (Beta Basım 1999) 401; Ulusu-Karataş (n 29) 1134.

şahıs ve malvarlığının korunmasına yönelik tedbirlerden biri olan çocuğun koruyucu aile kurumuna başvurulması halinde Sözleşme'ye göre yetkili makamın[37] kendi hukuku olarak Türk hukuku uygulanacaktır. Bunun yanında, Sözleşme'nin m. 15(2) düzenlemesinde çocuğun kişiliğinin ya da mallarının korunması gerektirdiği ölçüde istisnai olarak, duruma ilişkin somut bağlantısı bulunan diğer devletin hukukunun da uygulanabileceği veya dikkate alınabileceği kabul edilmiştir. Bu noktada üçüncü bir devletin hukukunun uygulanabilmesi için aranan şart Sözleşme'ye göre çocuğun üstün menfaatinin korunması olarak karşımıza çıkmaktadır[38]. Doktrinde söz konusu kuralın, yetkili makamın takdirine tabi olması nedeniyle gerçek olmayan bir istisna kuralı olduğu kabul edilmektedir[39].

Sözleşme'nin m. 21 düzenlemesine göre uygulanacak hukuk, kanunlar ihtilâfı kuralları dışında bir devlette yürürlükte bulunan hukuk olarak kabul edilmiş ve atıf reddedilmiştir[40]. Böylelikle koruma tedbiri olarak çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesinde uygulanacak hukuk, yetkili akit devlet makamının iç maddi hukuk kurallarıdır.

Sözleşme'nin m. 15(3) düzenlemesinde çocuğun mutad meskeninin değişmesi halinde uygulanacak hukuka ilişkin bir statü değişikliği kuralı getirilmiştir. Buna göre, çocuğun mutad meskeninin bulunduğu akit devletin değişmesi halinde değişimden itibaren çocuğun yeni mutad mesken hukuku, önceki mutad meskenin bulunduğu devlette alınan önlemlerin uygulanmasına ilişkin koşullar için geçerli olacaktır. Böylelikle yeni mutad mesken makamları, önceki mutad mesken makamı tarafından ve o akit devlet hukukuna göre alınmış bir koruma tedbirini, kendi hukukundaki koşullara göre uygulayabilecektir. Çocuğun mutad meskeninin akit devletten akit olmayan bir devlete geçmesi halinde m. 15(3) hükmü uygulanamayacağı için, uyuşmazlığı gören akit devlet makamının hukukundaki kanunlar ihtilâfı kurallarına göre uygulanacak hukukun tespiti gerekecektir[41].

Çalışmamızın konusunu oluşturan koruyucu aile kurumuna ilişkin Sözleşme'de yer alan bir diğer hüküm ise Sözleşme'nin m. 33 hükmüdür. İlgili düzenlemeye göre, yetkili akit devlet makamı tarafından çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesine ilişkin alınacak koruma tedbirinde, yerleştirme başka bir akit devlet ülkesinde gerçekleştirilecekse, koruma tedbirini alacak yetkili akit devlet makamı öncelikle

37 Sözleşme'nin m.5(1) hükmüne göre, çocuğun mutad meskeni olan akit devletin adli veya idari makamları, çocuğun kişiliğinin veya mallarının korunmasına yönelik tedbirleri almaya yetkilidir. Sözleşme'nin m. 5(2) vd. düzenlemelerinde ise, çocuğun mutad meskeninin Sözleşme'ye akit devlette bulunmasa bile çocuğun mutad meskeninin bulunmaması, uluslararası çocuk kaçırma halleri ve yetki devri gibi durumlarda akit devlet makamlarının yetkisinin tesis edilebileceği kabul edilmiştir.

38 Tiryakioğlu (n 36) 402; Ulusu-Karataş (n 29) 1134.

39 Çelikel and Erdem (n 32) 296.

40 Nihal Uluocak, 'Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Tedbirleri Hakkında Yetkiye, Uygulanan Kanuna, Tanıma ve Tenfize ve İşbirliğine Dair Sözleşme Tasarısının Değerlendirilmesi' (1996) 16(1-2) MHB 119, 123; Altıparmak (n 29) 427.

41 Giray (n 35) 375; Ulusu-Karataş (n 29) 1136.

diğer devletin merkezi makamına veya diğer yetkili makamına danışacaktır. Bunun yanında çocuğun üstün yararı da dikkate alınarak yalnızca talepte bulunulan akit devletin merkezi makamının ya da diğer yetkili makamının koruyu aile yanına yerleştirmeye rıza göstermesi halinde yerleştirmeye ilişkin karar talep eden akit devlette alınabilecektir.

B. Brüksel II*bis* Tüzüğü Uyarınca Koruyucu Aile Kurumu

Avrupa Birliği milletlerarası özel hukukunda özellikle göçmen çocukların üye bir devlette bulunması halinde çocuğun korunması açısından koruyucu aile yanına yerleştirilmesi bir tedbir olarak uygulanmaktadır. AB üyesi olmayan ülkede mutad meskeni olan çocuğun AB üyesi ülkede bulunması olasılığında çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi hususunda üçüncü bir devlet ile iş birliğinde bulunulması gerekliliği doğabilir[42]. Bir üye devlette bulunan çocuğun başka bir üye devlette koruyucu aile yanına yerleştirilmesi vakaları da giderek artmaktadır[43]. Tüm bu nedenlerle AB milletlerarası özel hukukunda çocuğun korunması bakımından bir koruma tedbiri olarak koruyucu aile kurumu ile karşılaşılmakta ve konuya ilişkin genel düzenleme Evlilik ve Velayet Sorumluluğuna İlişkin Konularda Milletlerarası Yetki ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında 2201/2003 sayılı Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü ("Brüksel II*bis* Tüzüğü")'nde yer almaktadır.

Brüksel II*bis* Tüzüğü'nün önsözünde (paragraf 5) belirtiği üzere, Tüzük kapsamında çocuğun korunmasına yönelik tedbirlerin alınması ve velayet sorumluluğuna ilişkin tüm kararlar bakımından çocukların eşitliği, çocuğun üstün menfaati prensibi ve hukuki dinlenilme haklarının dikkate alınması gerektiği vurgulanarak çocuk hakları ilkelerinin benimsendiği bir yaklaşım kabul edilmiştir[44].

Brüksel II*bis* Tüzüğü'nün kapsamı m.1(1) hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre Brüksel II*bis* Tüzüğü, Avrupa Birliği'ne üye devletlerin mahkeme ya da mahkeme niteliğine sahip makamları tarafından medeni hukuk meselelerine ilişkin olarak boşanma, ayrılık ya da evliliğin butlanı, ebeveynlere ait sorumluluğun niteliği, kullanımı, temsili, kısıtlanması ya da sona erdirilmesi konularında mahkemelerin milletlerarası yetkisinin tespitine uygulanacaktır[45]. Kamu hukuku kuralları aracılığıyla çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi halinde Brüksel II*bis* Tüzüğü'nün

42 Sabine Corneloup and others, 'Children On the Move: A Private International Law Perspective' (2017) 27 < https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583158/IPOL_STU(2017)583158_EN.pdf> accessed 02 August 2021.

43 Vesna Lazic and others, 'Regulation Brussels IIbis: Guide for Application' (2018) 295 < https://www.asser.nl/media/5260/cross-border-proceedings-guide-for-application.pdf> accessed 02 August 2021.

44 Handbook on European Law relating to the Rights of the Child, European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe (2015) 97 <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/handbook-european-law-relating-rights-child > accessed 28 July 2021.

45 Nuray Ekşi, 'Avrupa Birliği Brüksel II*bis* Tüzüğüne Göre Boşanma Davalarında Üye Devlet Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi' (2009) 11(Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1139, 1444; Sema Çörtoğlu Koca, 'Boşanma, Ayrılık ve Evliliğin Butlanı Davaları ile Velayete İlişkin Davalarda Milletlerarası Yetki Sorunu' (2016) 20(2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 209, 212.

medeni hukuka ilişkin meselelerde uygulama alanı bulması nedeniyle, söz konusu durumun Tüzüğün kapsamına girip girmeyeceği yönünde Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarına bakıldığında[46], bu gibi durumların medeni hukuka ilişkin mesele olarak değerlendirildiği görülmektedir[47].

Brüksel II*bis* Tüzüğü uygulanacak hukuka ilişkin bir düzenleme içermemekle birlikte ebeveynlere ait velayet sorumluluğunun niteliği, kullanımı, kısıtlanması ve sona erdirilmesi meselelerinin neler olduğunu düzenlerken çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesini m. 1(2) hükmünde çocuğun korunmasına ilişkin önlemler arasında saymıştır. Bunun yanında Tüzüğün dördüncü bölümünde çocuğun diğer bir üye devlete yerleştirilmesine ilişkin m. 56 hükmüne yer verilmiştir. Söz konusu hükme göre, Tüzüğe göre yargı yetkisine sahip üye devlet mahkemesi, çocuğun başka bir üye devlette koruyucu aile yanına yerleştirilmesi durumunda ilk olarak merkezi makama veya yargı yetkisine sahip sonradan yerleştirildiği üye devletin makamına danışacaktır. Söz konusu koruyucu aile yanına yerleştirmeye ilişkin karar ancak talepte bulunulan üye devletin yetkili makamının yerleştirmeye muvafakat etmesi halinde ve talepte bulunulan üye devletin maddi hukukuna tabi olarak, talep eden üye devlette verilebilecektir[48].

III. MÖHUK Bakımından Koruyucu Aile Kurumuna Uygulanacak Hukuk

A. Koruyucu Aile Kurumunun Tayini, Uygulanması ve Değiştirilmesi Bakımından Uygulanacak Hukukun Tespiti

Koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuğun yabancı olması, yabancı ülkede Türk vatandaşı çocuğun yabancı koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ya da yabancı ülkede çocuk ile koruyucu aile arasında kurulan koruyucu aile ilişkisinden doğan bir ihtilâfın Türk mahkemeleri önüne gelmesi halinde milletlerarası özel hukukta koruyucu aile kurumuna uygulanacak hukuka ilişkin meseleler ile karşı karşıya kalınacaktır. Türkiye'de korunmaya muhtaç yabancı bir çocuğun da koruyucu aile yanına yerleştirilmesi mümkündür. Nitekim BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin m. 2 düzenlemesine bakıldığında, taraf devletlerin Sözleşme'de yazılı olan hakları ırk, renk, cinsiyet, ulusal, etnik, sosyal köken ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayrım gözetmeksizin uygulayacakları kabul edilmiştir[49]. Bununla birlikte Türkiye'de koruyucu aile olarak tayin edilecek kişi ya da kişilerin Koruyucu Aile Yönetmeliği m. 8 uyarınca Türk vatandaşı olması aranmaktadır.

46 Case C-435/06 *Korkein Hallinto-Oikeus v. Finland* [2007] Judgment of the Court (Grand Chamber)

47 Lazic and others (n 43) 23-25.

48 ibid 298.

49 Seda Kurtuluş Akbulut, 'Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlât Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu' (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medeni Hukuk Anabilim Dalı 2011) 114.

Koruyucu aile kurumuna ilişkin Türk milletlerarası özel hukukunda yer alan özel bir bağlama kuralı bulunmamaktadır. Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesine, koruyucu aile kurumunun uygulanmasına ve değiştirilmesine ilişkin ihtilâfa uygulanacak hukukun belirlenebilmesi için söz konusu hukuki ilişkinin vasıflandırılması gerekmektedir. Hukuk düzenleri içerisinde yer alan hayat ilişkileri, her hukuk düzeni içerisinde farklı koşullarda düzenlenmiş olabilir. Hukuk düzenlerinde varolan bu farklılıklar, milletlerarası özel hukukta uygulanacak hukukun doğru tespit edilebilmesi için vasıflandırma yöntemi ile çözümlenmektedir[50]. Vasıflandırma yöntemlerinden çoğunlukla tercih edileni *lex fori* (mahkemenin hukukuna göre) vasıflandırma olmaktadır. *Lex fori* vasıflandırmanın yanında doktrinde *lex causae* (esasa uygulanacak hukuka göre) vasıflandırma, karşılaştırmalı hukuka göre vasıflandırma, kademeli vasıflandırma ve milletlerarası özel hukuk bakımından vasıflandırma yöntemleri kabul edilmiştir[51]. Bizim de katıldığımız milletlerarası özel hukukta en çok kabul gören yaklaşıma göre, *lex causae* vasıflandırmanın bazı durumlarda milletlerarası özel hukuk hakkaniyetini sağlamak amacıyla uygulanması istisnası dışında[52], hâkim *lex fori*'den hareket ederek bağlama konusunu tespit etmeli ve MÖHUK'a göre söz konusu ihtilâfa uygulanacak hukuku belirlemelidir. Böylelikle yabancılık unsuru taşıyan koruyucu aile ilişkisinde koruyucu ailenin tayini, uygulanması ve değiştirilmesine yönelik bir uyuşmazlıkta uygulanacak hukukun hâkim tarafından *lex for*i'den hareket edilerek belirlenmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Lex fori vasıflandırmadan hareket ile çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi yönünde alternatif bakım yöntemi Türk hukukunda bir koruma tedbiri[53] teşkil etmektedir[54]. Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi yönünde tedbirin alınması, bunun uygulanması ya da değiştirilmesi yönünde ortaya çıkan yabancılık unsuru taşıyan bir ihtilâfa uygulanacak hukukun tespiti MÖHUK m. 1(2) gereği öncelikle 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi m. 15'e göre yapılmalıdır. Çalışmamızda ele aldığımız üzere Lahey Sözleşmesi'nin m. 15 hükmüne göre, akit devletler koruma tedbirine ilişkin Sözleşme'den doğan yetkilerini kullanırken kendi hukuklarını uygulayacaklardır. Böylelikle, Türk yetkili makamları tarafından çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi, koruyucu ailenin tayini ve koruma tedbiri olarak uygulanmasına ilişkin ihtilâflara, tedbiri uygulayacak akit devlet hukuku olarak Türk hukuku uygulanacaktır.

50 Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (22nd edn, Beta 2017) 97; Tekinalp (n 30) 36-37; Çelikel and Erdem (n 32) 77; Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 4) 58; Vahit Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk* (7th edn, Savaş Yayınevi 2021) 220; Güngör (n 29) 48; Hacı Can and Ekin Tuna, *Milletlerarası Özel Hukuk* (4th edn, Adalet 2019)150.

51 Nomer (n 50) 100-103; Tekinalp (n 30) 36; Çelikel and Erdem (n 32) 79-84; Doğan (n 50) 220-224; Can and Tuna (n 50) 156-160.

52 Çelikel and Erdem (n 32) 87.

53 Koruyucu aile kurumu uluslararası düzlemde de koruma tedbiri olarak kabul edilmektedir. Handbook on European Law relating to the Rights of the Child, European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe (2015) 95 <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/handbook-european-law-relating-rights-child > accessed 28 July 2021.

54 Baysal (n 13) 25; Recep Doğan, 'Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği' (2013) 2 Ankara Barosu Dergisi 148, 163.

B. Koruyucu Aile ile Çocuk Arasındaki İlişkiden Doğan İhtilâflara Uygulanacak Hukuk

Koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkide ad, soyad ve miras ilişkisinden doğan uyuşmazlıkların, 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin uygulama alanı dışında kalması nedeniyle koruyucu aile kurumuna ilişkin konulara uygulanacak hukuk, koruma tedbiri olarak çocuğun koruyucu aile yanına değiştirilmesinden kaynaklanan ihtilâftan içerik itibariyle ayrılmaktadır. Nitekim, çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi noktasında koruma tedbirinin uygulanması yönünde ihtilâf ile karşılaşılırken; koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkide ad, soyad ve miras ihtilâfları, kurulan ya da kurulduğu iddia eden koruyucu aile ilişkisinin sonucunda meydana gelmektedir. Belirtilen konular 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin konu itibariyle uygulama alanı dışında bırakılması nedeniyle söz konusu ihtilâflara uygulanacak hukukun MÖHUK tarafından belirlenmesi gerekecektir. Çalışmamızın muhtelif yerlerinde belirttiğimiz üzere Türk milletlerarası özel hukukunda koruyucu aile kurumuna uygulanacak hukuka ilişkin özel bağlama kuralı bulunmamaktadır. Bu nedenle koruyucu aile çocuk arasındaki ilişkiden doğran ihtilâflara uygulanacak hukukun belirlenebilmesi için koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkinin vasıflandırılması gerekmektedir.

Çalışmamızın bir önceki bölümünde belirttiğimiz üzere milletlerarası özel hukukta hukuki olay, işlem ve ilişkilerin vasıflandırılmasında çoğunlukla kabul edilen yöntem *lex fori* vasıflandırmadır. *Lex fori* vasıflandırmaya göre Türk hukukunda koruyucu aile, çocuk ile soybağı ilişkisi kurulmadan ve çocuğun üzerinde velayet hakkına sahip olmadan çocuğun bakımını geçici süre ile üstlenen kişi ya da kişilerdir[55]. Böylelikle koruyucu aile ile çocuk arasında evlât edinme ilişkisi kurulmadan koruyucu aile, çocuğun yetiştirilmesi ve bakımını üstlenmektedir. Türk hukukunda koruyucu aile velayet hakkına sahip olmadığı için, koruyucu aile yanındaki çocuğun vesayete tabi olup olmayacağı sorusu akla gelmektedir. TMK m. 396 hükmü uyarınca Türk hukukunda vesayet organları, vesayet idareleri ile vasi ve kayyımlardır. Böylelikle koruyucu aile Türk hukukunda vesayet organı olarak da kabul edilmemiştir[56].

Türk hukukunda koruyucu aile kurumu ile evlât edinme ilişkisi karşılaştırıldığında, koruyucu ailenin evlât edinmeden farklılaştığı görülmektedir. Öncelikle çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi evlât edinmeden farklı olarak geçici niteliktedir ve koruyucu aile ile çocuk arasında hısımlık ilişkisi kurulmamaktadır[57]. Evlât edinme ile koruyucu aile kurumu arasındaki farklılıklara rağmen doktrinde koruyucu ailenin "evlât edinmeye götüren yolda bir ilk adım" olduğu ifade edilmiştir[58]. Bu görüşü destekleyen doktrindeki bir diğer görüş, koruyucu aile ile evlât edinme arasında sıkı

55 Baysal (n 13) 10.

56 Kılınç (n 8) 1234.

57 Şule Akgül, 'Küçüklerin Evlât Edinilmesi ve Koruyucu Aile Kavramı' (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü Medeni Hukuk Anabilim Dalı 2019) 14-15.

58 Rona Serozan, *Çocuk Hukuku* (2nd edn, Vedat 2017) 221.

bir bağın olduğunu ileri sürülmektedir. İlgili görüşe göre, Türkiye'de evlât edinme sürecinin uzun olması, çocuğun evlât edinenin yanına yerleştirilmesine kadar geçen sürede kurumda kalması yerine daha yakın bir aile ortamında bulunması amacıyla geçici olarak koruyucu aile yanına yerleştirilmesi olasılığında çocuk ile koruyucu aile arasında duygusal bir bağ kurulacaktır[59].

TMK m. 305(1) uyarınca bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süre ile bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlanmıştır. Küçüklerin Evlât Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük[60] m. 11 uyarınca, evlât edinilecek küçüğün bir yıl süreli bakım ve eğitimi için evlât edinme başvurusu uygun görülen kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesi öncesinde bu kişiler ile geçici bakım sözleşmesi imzalanmaktadır. Doktrinde geçici bakım sözleşmesine dayanarak evlât edinilecek küçüğün bakım ve eğitimi için bir yıl süre ile yerleştirilmesinde, bir yıllık sürenin koruyucu aile yanına yerleştirme şeklinde gerçekleştirilerek koruyucu aile kurumunun yaygınlaştırılacağı[61] ve koruyucu aile ile evlât edinme kurumunu birbirine yakınlaştıracağı öneri olarak ileri sürülmektedir[62].

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, koruyucu aile ile ev düzeni ilişkisine dahil olmaktadır. Nitekim, TMK m. 367 hükmüne göre ev düzeni, aile halinde yaşayan birden çok kimsenin oluşturduğu topluluktur ve kan veya kayın hısımlığı, işçilik, çıraklık veya benzeri sebeplerle ya da koruma ve gözetme ilişkisi içinde ev halkı olarak bir arada yaşayanların hepsini kapsar. Görüldüğü üzere Medeni Kanunumuz'da ev düzenine tabi olan kişiler geniş bir şekilde tanımlanmıştır[63].

Ev düzenine dahil olan koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk ile koruyucu aile arasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile korunan "aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı" kapsamında bir aile hayatı teşkil ettiği Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarınca da kabul edilmiştir. Çalışmamızda ele alacağımız iki kararda da biyolojik bağın ve davalı devlet hukuku tarafından kabul edilen bir ebeveyn ilişkisi bulunmamasına rağmen AİHM, çocuk ile geçici olarak ilgilenen koruyucu aile ile çocuk arasında aile hayatının bulunduğunu tespit etmiştir[64]. İlk olarak *Moretti ve Benedetti v. İtalya*[65] kararına baktığımızda, birinci ve ikinci başvuran evli bir çifttir. Haziran 2004'te, doğumundan kısa bir süre sonra biyolojik annesi tarafından terk edilen bir aylık bir kız çocuğu geçici olarak başvuranların yanına koruyucu aile olarak

59 Baysal (n 13) 17-18.

60 RG 15.03.3309/27170.

61 Gözde Çağlayan Aygün, *Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlât Edinme ve Sonuçları* (2nd edn, Yetkin Yayınları 2021) 54.

62 Baysal (n 13) 22.

63 Dural, Öğüz and Gümüş (n 17) 389; Kılınç (n 8) 1248.

64 Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 8 Rehberi* (2019) 59 <https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_TUR.pdf > accessed 27 July 2021.

65 *Moretti and Benedetti v Italy* App no 16318/07 (ECtHR, 27 April 2010).

yerleştirilmiştir. Aralık 2005'te mahkeme tarafından seçilen yeni bir aile, çocuğu evlât edinmiştir. Başvuranlar tarafından Mart 2005'te çocukla ilgili olarak yapılan özel evlât edinme talebi, Ocak 2006'da incelenmiş ve çocuk mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Daha sonra istinaf mahkemesi bu kararı bozmuştur. AİHM kararında, başvuranların koruyucu aile olarak yanlarına bir aylıkken yerleşen çocuğu on dokuz ay boyunca bakımını üstlenerek, kreşe kaydettirerek ve tatile götürerek çocuğun sosyal gelişimini desteklediklerini belirtmiştir. Davada bilirkişi raporlarına bakıldığında, çocuğun koruyucu aileye iyi entegre olduğunu ve koruyucu ailenin çocukları ile derinden bağlandığı anlaşılmaktadır. Bu sebeplerle mahkeme, başvuranlar ile çocuk arasında AİHS m. 8 kapsamında bir aile hayatının mevcut olduğu sonuca varmıştır. Benzer yönde, *Kopf ve Liberda v. Avusturya*[66] kararında da mahkeme, koruyucu aile ile koruma kararlı çocuk arasında aile ilişkisinin kurulduğunu kabul etmiştir.

Koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkiden doğan ihtilâflara uygulanacak hukuka ilişkin doktrinde iki görüş bulunmaktadır. Bir görüş, çocuk ile aile arasında soybağı kurulmasa da çocuğun aile yaşamı içerisinde bakımını, yetiştirilmesini ve güvenliğini sağlamayı amaçlayan koruyucu aile kurumu ile İslam hukukunda kabul edilen kefalat (kafalah)[67] kurumunun evlât edinme ilişkisine yaklaştığı ölçüde milletlerarası özel hukuk bakımından evlât edinme olarak vasıflandırılması gerektiğini ileri sürmektedir[68]. Bilindiği üzere evlât edinme kurumu hukuk düzenlerinde farklı bir şekilde düzenlenmektedir. Kimi hukuk düzeninde Türk hukukunda olduğu gibi evlât edinme kurumu kabul edilmişken, Portekiz ve Güney Amerika ülkeleri ile İslam hukukunun yürürlükte olduğu iddia edilen hukuk düzenlerinde evlât edinme kurumu düzenlenmemiştir[69]. Böylelikle *lex fori*'ye göre yapılacak vasıflandırmanın milletlerarası özel hukuk menfaatlerine uygun bir sonuç doğurmaması ihtimali ile karşılaşılabilir. *Lex fori* vasıflandırmanın milletlerarası özel hukuk menfaatine uygun olmaması halinde yalnızca hukuki olay ve ilişki ile bağlantılı hukuk düzenleri dikkate alınarak karşılaştırmalı hukuk aracılığıyla milletlerarası özel hukuk bakımından vasıflandırmanın yapılması gerektiği kabul edilmelidir[70].

Koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkiden doğan ihtilâflara uygulanacak hukuka ilişkin doktrindeki ikinci görüşe göre, çocuk ile aile arasındaki ilişkinin soybağı kurup kurmamasına yönünde ikili bir ayrıma gidilmiştir. Bu görüşe göre, çocuk ile soybağını kuran ilişkiler düzenlendikleri ülke hukuklarında evlât edinme olarak

66 *Kopf and Liberda v. Austria* App no 1598/06 (ECtHR, 17 April 2012).

67 Kefalat (kafalah), İslam hukukuna tabi olan ülkelerde kabul edilen bir kurumdur. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme başta olmak üzere çocuk haklarına ilişkin olan uluslararası metinlerde alternatif koruma yöntemi olarak düzenlenmiştir. Mia Dambach and Jeannette Wöllenstein-Tripathi, *Kafalah: Preliminary analysis of national and cross-border practices* (International Social Service 2020) 11.

68 Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 4) 216.

69 Nomer (n 50) 281; Tekinalp (n 30) 181; Çelikel and Erdem (n 32) 320; Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 4) 216; Doğan (n 50) 354; Can and Tuna (n 50) 375.

70 Nomer (n 50) ; Doğan (n 50) 223-224.

nitelendirilmeseler bile MÖHUK m. 18'in kapsamına gireceklerdir. Bununla birlikte eğer çocuk ile soybağı kurulmayan bir ilişki söz konusu ise aradaki ilişki vesayet ilişkisi olarak değerlendirilmeli ve MÖHUK m. 10'a[71] göre uygulanacak hukuk tespit edilmelidir[72].

Bu noktada kanımızca koruyucu aile kurumunun evlât edinme ilişkisine yaklaşıp yaklaşmadığını değerlendirirken koruyucu aile ilişkisinin süresi ve koruyucu ailenin çocuğu daha sonra evlât edinmek istemesi kriterlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Türk hukukunda çocuğun evlât edinilebilmesi için aranan evlât edinilecek küçüğün bir yıl süreli bakım ve eğitimi için evlât edinme başvurusu uygun görülen kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesi öncesinde bu kişiler ile geçici bakım sözleşmesi imzalanması yönündeki uygulama, çocuğun geçici süre ile koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ile benzerlik taşıması nedeniyle, koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkinin evlât edinme kurumuna yaklaştığı yönünde yorum yapılabilecektir. Böylelikle koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkide, soybağı kurulmasa da aradaki ilişki evlât edinme ilişkisine yaklaştığı ölçüde milletlerarası özel hukuk bakımından evlât edinme olarak vasıflandırılmalı ve MÖHUK m. 18'in uygulama alanına girmelidir. Bu yönde bir vasıflandırma yapılması halinde, çalışmamızda incelediğimiz AİHM kararlarında koruyucu aile ilişkisini aile hayatı kabul eden içtihatlar ile de görüş birliği sağlanmış olunacaktır[73].

a. Koruyucu Aile Yanına Yerleştirilen Çocuğun Ad ve Soyadına İlişkin İhtilaflara Uygulanacak Hukuk

Türk hukukunda koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkide çocuğun adı ve soyadının belirlenmesi yönünde maddi hukuk kuralı bulunmamaktadır. Türk hukukunda bu yönde düzenleme olmamakla birlikte, yabancı hukukta koruyucu ailenin çocuğun adı ve soyadını belirleme yetkisinin varlığı halinde milletlerarası özel hukuk alanında bir ihtilâf doğması ihtimal dahilindedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türk milletlerarası özel hukukunda gerçek kişilerin ad ve soyadlarına uygulanacak hukuka ilişkin de MÖHUK'da özel bir bağlama kuralı düzenlenmemiştir. Koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkinin evlât edinme olarak vasıflandırılması halinde kişilerin ad ve soyadından doğan bir ihtilâf olması durumunda MÖHUK bakımından ad ve soyada uygulanacak hukuka ilişkin özel bir hüküm bulunmadığından ad ve soyadın koruyucu aile ilişkisine bağlı olarak kazanılması,

71 Bu başlık altında ele aldığımız konu koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkiden doğan ihtilâflara uygulanacak hukuk olması nedeniyle, MÖHUK m. 10 kapsamında vesayet yönünde bir vasıflandırma yapıldığı takdirde MÖHUK m. 10(3) hükmüne göre uygulanacak hukuk belirlenmelidir. Nitekim, MÖHUK m. 10'nun birinci ve ikinci fıkralarında düzenlenen konular vesayet kararının verilmesi ve sona erdirilmesine ilişkindir. Bunun dışında kalan vesayete ilişkin hususlar m. 10(3) uyarınca Türk hukukuna tabi kılınmıştır.

72 Pürselim (n 8) 332.

73 Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 4) 216.

kaybedilmesi veya değiştirilmesi halinde uygulanacak hukuk, MÖHUK m. 18(3)'de düzenlenen evlât edinmenin hükümlerinin tabi olduğu hukuka göre belirlenmelidir. Doktrinde ağırlıklı olarak kabul edilen görüşe göre, ad ve soyadın kazanılması, kaybedilmesi veya değişmesine neden olan hukuki ilişki üzerinden hareket edilerek uygulanacak hukuk belirlenmelidir[74]. MÖHUK m. 18(3) uyarınca evlât edinmenin hükümleri evlât edinenin milli hukukuna, eşlerin birlikte evlât edinmesi halinde ise evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabi kılınmıştır. Böylelikle koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun ad ve soyadına ilişkin ihtilâflara uygulanacak hukuk koruyucu aile olarak tayin edilen kişinin milli hukuku, koruyucu ailenin evli kişiler olarak tayin edilmiş olması halinde evliliğin genel hükümlerini düzenleyen MÖHUK m. 13(3) uyarınca eşlerin müşterek milli hukuku, tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde müşterek mutad mesken hukuku, bu da yok ise Türk hukuku olacaktır. Bununla birlikte doktrinde kişinin adına ve evlâtlığın soyadına, ilgilinin milli hukukunun uygulanması gerektiğini ileri süren bir görüş de bulunmaktadır[75]. Bu görüşün yanında özellikle evlâtlığın soyadına uygulanacak hukuk bakımından en sıkı ilişkili olan ve evlâtlığın menfaatini en çok koruyan bağlama noktasının evlâtlığın milli hukuku yanında evlât edinilen kişinin mutad mesken hukukunun olduğu da ileri sürülmüştür[76]. Gerçekten de, kanunlar ihtilâfı kurallarının amacı milletlerarası özel hukuk hakkaniyetini tesis etmektir. Özellikle de çocuk olan evlâtlığın, çalışmamız bakımından ise koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun adı ve soyadına ilişkin bir ihtilâfta çocuğun menfaatinin dikkate alınarak şahsi statünün uygulanması gerektiğini düşünmekteyiz.

b. Koruyucu Aile ile Çocuk Arasında Mirasa İlişkin İhtilaflara Uygulanacak Hukuk

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun ad ve soyadına ilişkin ihtilâflara uygulanacak hukukun tespitinde karşılaştığımız hukuki problem, koruyucu aile ile çocuk arasında miras ilişkisinin kurulması yönünde de gündeme gelebilecektir. Her ne kadar Türk hukukuna göre koruyucu aile ile çocuk arasında miras ilişkisi kurulmasa da yabancı hukukta koruyucu aile ile çocuğun birbirlerinin mirasçısı olma imkânı tanınmış olabilir. Çalışmamızın bir önceki bölümünde ulaştığımız sonuç, koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkide soybağı kurulmasa da milletlerarası özel hukuk bakımından vasıflandırma yönteminden yola çıkarak bu ilişkinin evlât edinme ilişkisine yaklaştığı ölçüde evlât edinme olarak vasıflandırılması ve MÖHUK m. 18'in uygulama alanına girmesi gerektiği yönündeydi.

74 Nomer (n 50) 228; Tekinalp (n 30) 127; Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 4) 141; Doğan (n 50) 210; Emre Esen, 'Türk Vatandaşı Erkeğin Yabancı Eşinin Soyadını Alamayacağına İlişkin Bir Yargıtay Kararı Üzerine Düşünceler' (2004) 24(1-2) MHB 439, 446; Zeynep Derya Tarman, 'Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)'daki Boşluk: Ada Uygulanacak Hukuk' (2017) 66(2) AÜHFD 461, 472.

75 Hatice Selin Pürselim Arning, *Türk, Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuklarında Ad* (Adalet 2014) 378.

76 Tarman (n 74) 475.

Koruyucu aile ile çocuğun birbirlerine mirasçı olabilmelerine ilişkin bir ihtilâfta uygulanacak hukukun tespitinde, mirasa uygulanacak hukuk ile evlât edinmenin hükümlerine uygulanacak hukuktan hangisinin dikkate alınması gerektiği yönünde bir soru ile karşılaşılmaktadır. Evlât edinme sonucunda evlâtlık ile evlât edinenin birbirlerine mirasçı olabilmesi noktasında doktrinde iki görüş bulunmaktadır. İlk görüşe göre, evlât edinmede mirasçılığa ilişkin uyuşmazlıklara uygulanacak hukuk mirasa uygulanacak hukuka göre belirlenmelidir[77]. Bizim de katıldığımız ikinci görüş uyarınca, evlât edinmenin hükümlerine uygulanacak hukuk (MÖHUK m. 18(3)) ile mirasa uygulanacak hukuk (MÖHUK m. 20(1)) birlikte uygulanmalıdır. Her iki statü uyarınca evlâtlık ile evlât edinenin birbirlerine mirasçı olabileceği sonucuna ulaşıldığı takdirde uyuşmazlık mirasa uygulanacak hukuka göre çözümlenmelidir[78]. Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk ile koruyucu aile arasında doğan mirasa ilişkin uyuşmazlıklar bakımından da evlât edinmenin hükümlerine uygulanacak hukuk ile mirasa uygulanacak hukuk birlikte uygulanarak çocuk ile koruyucu ailenin birbirlerinin mirasçısı olup olamayacağı yönünde bir değerlendirme yapılarak uygulanacak hukuk miras statüsüne göre tespit edilmelidir.

Sonuç

Anayasamızda ve milletlerarası sözleşmelerde öncelikli ilke çocuğun anne ve babası tarafından bakılması ve korunmasıdır. Ancak çocuğun üstün menfaati nedeniyle anne ve babasının yanından alınmasını gerektiren ya da çocuğun anne ve babasının yanında bulunamadığı durumlar meydana gelebilir. Bu gibi durumlarda çocuk, geçici bir süre ile koruyucu aile yanına yerleştirilebilir.

Türk mahkemeleri önünde koruyucu aile kurumuna ilişkin yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar ile karşılaşılması muhtemeldir. Yabancı ülkede Türk vatandaşı çocuğun yabancı koruyucu aile yanına yerleştirilmesi, yabancı ülkede çocuk ile koruyucu aile arasında kurulan koruyucu aile ilişkisinden doğan bir ihtilâfın Türk mahkemeleri önüne gelmesi, Türkiye'de yabancı bir çocuğun Türk vatandaşı koruyucu aile yanına yerleştirilmesi örneklerinde gördüğümüz üzere milletlerarası özel hukukta koruyucu aile kurumuna uygulanacak hukuka ilişkin meseleler ile karşı karşıya kalınacaktır.

Koruyucu aile kurumundan doğabilecek ihtilâfları nitelik itibariyle ikili bir ayrıma tutmak mümkündür. Bunlardan ilk grup çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesine, koruyucu aile kurumunun uygulanmasına ve değiştirilmesine ilişkin ihtilâflar ve ikinci grup ise koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkiden doğan ihtilâflar olmak üzere sınıflandırılabilir.

77 Nomer (n 50) 285; Ziya Akıncı and Cemile Demir Gökyayla, *Milletlerarası Aile Hukuku* (Vedat 2010) 141.

78 Tekinalp (n 30) 187; Rona Aybay and Esra Dardağan, *Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilafı)* (2nd edn, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2001) 225; Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 4) 224; Doğan (n 50) 373; Can and Tuna (n 50) 378.

Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesine, koruyucu aile kurumunun uygulanmasına ve değiştirilmesine ilişkin ihtilâfa uygulanacak hukukun belirlenebilmesi için öncelikle hâkim tarafından hukuki ilişkinin vasıflandırılması gerekmektedir. Milletlerarası özel hukukta çoğunlukla kabul edilen ve bizimde çalışmamızda dikkate aldığımız vasıflandırma yöntemi, hâkimin hukukuna göre (*lex fori*) vasıflandırmadır. *Lex fori* vasıflandırmadan hareket ile Türk hukukuna göre çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi yönünde alternatif bakım yöntemine başvurulması, koruma tedbiri olarak nitelendirilmektedir. Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi yönünde tedbirin alınması, bunun uygulanması ya da değiştirilmesi yönünde ortaya çıkan yabancılık unsuru taşıyan bir ihtilâfa uygulanacak hukukun tespiti MÖHUK m. 1(2) gereği öncelikle 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi m. 15'e göre yapılmalıdır. Sözleşme'nin m. 15 hükmüne göre, akit devletler koruma tedbirine ilişkin Sözleşme'den doğan yetkilerini kullanırken kendi hukuklarını uygulayacaklardır.

Koruyucu aile kurumundan doğabilecek ikinci ihtilâf grubu, koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkide ad, soyad ve miras ilişkisinden doğan uyuşmazlıklardır. Belirtilen konular 1996 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin konu itibariyle uygulama alanı dışında bırakılması nedeniyle söz konusu ihtilâflara uygulanacak hukukun MÖHUK tarafından belirlenmesi gerekmektedir. Türk milletlerarası özel hukukunda koruyucu aile kurumuna ilişkin özel bir bağlama kuralına MÖHUK'da yer verilmemiştir. Bizim de katıldığımız görüşe göre Türk hâkimi önüne gelen yabancılık unsuru içeren hukuki ilişkiyi öncelikle *lex fori*'ye vasıflandırmalıdır. Çalışmamızda tespit ettiğimiz üzere, Türk hukukuna göre koruyucu aile, çocuk ile soybağı ilişkisi kurulmadan ve çocuğun üzerinde velayet hakkına sahip olmadan çocuğun bakımını geçici süre ile üstlenen kişi ya da kişilerdir. Böylelikle koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkinin geçici olması ve bu ilişki ile koruyucu aile ve çocuk arasında hısımlık ilişkisinin kurulmaması nedeniyle koruyucu aile ile evlât edinme ilişkileri birbirinden farklılaşmaktadır.

Her ne kadar evlât edinme ile koruyucu aile kurumu arasında farklılıklar bulunsa da doktrinde evlât edinme ile koruyucu aile kurumu arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğu kabul edilmektedir. Bu noktada milletlerarası özel hukuk bakımından vasıflandırma yönteminden de yola çıkarak koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkinin evlât edinme ilişkisine yaklaşıp yaklaşmadığı değerlendirilmelidir. Türk hukukunda çocuğun evlât edinilebilmesi için aranan evlât edinilecek küçüğün bir yıl süreli bakım ve eğitimi için evlât edinme başvurusu uygun görülen kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmesi öncesinde bu kişiler ile geçici bakım sözleşmesi imzalanması yönündeki uygulama, çocuğun geçici süre ile koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ile benzerlik taşıması, AİHM kararlarında koruyucu aile ilişkisini aile hayatı kabul eden içtihatların göz önünde bulundurulması ile koruyucu aile ve çocuk arasındaki ilişkinin evlât edinme kurumuna yaklaştığı yönünde yorum yapılabilecek ve uygulanacak hukuk MÖHUK m. 18 ışığında belirlenebilecektir.

Koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkide çocuğun adı ve soyadı ve mirasa ilişkin uyuşmazlıkların doğabileceğini belirtmiştik. Türk hukukunda koruyucu aile tarafından çocuğun ad ve soyadının belirlenmesi yönünde düzenleme olmamakla birlikte, yabancı hukukta koruyucu ailenin çocuğun adı ve soyadını belirleme yetkisi tanınmış olabilir. Böyle bir durumda koruyucu aile ile çocuk arasındaki ilişkinin evlât edinme olarak vasıflandırdığımızda, MÖHUK bakımından ad ve soyada uygulanacak hukuka ilişkin özel bir hüküm bulunmadığından ad ve soyadın koruyucu aile ilişkisine bağlı olarak kazanılması, kaybedilmesi veya değiştirilmesi halinde uygulanacak hukuk, MÖHUK m. 18(3)'de düzenlenen evlât edinmenin hükümlerinin tabi olduğu hukuka göre belirlenmelidir.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun, ad ve soyadının koruyucu aile tarafından belirlenmesine yönelik uyuşmazlıkların yanında, koruyucu aile ile çocuk arasında miras ilişkisinin kurulması yönünde uyuşmazlıklar ile de karşılaşılması muhtemeldir. Her ne kadar Türk hukukuna göre koruyucu aile ile çocuk arasında miras ilişkisi kurulmasa da yabancı hukukta koruyucu aile ile çocuğun birbirlerinin mirasçısı olma imkânı tanınmış olabilir. Koruyucu aile ile çocuğun birbirlerine mirasçı olabilmelerine ilişkin bir ihtilâfta uygulanacak hukukun tespitinde, evlât edinmenin hükümlerine uygulanacak hukuk ile mirasa uygulanacak hukuk birlikte uygulanarak çocuk ile koruyucu ailenin birbirlerinin mirasçısı olup olamayacağı yönünde bir değerlendirme yapılarak uygulanacak hukuk miras statüsüne göre tespit edilmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

Akgül Ş, *'Küçüklerin Evlât Edinilmesi ve Koruyucu Aile Kavramı'* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü Medeni Hukuk Anabilim Dalı 2019).

Akıncı Z and Demir Gökyayla C, *Milletlerarası Aile Hukuku* (Vedat 2010).

Akıntürk T and Ateş D, *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku* (21st edn, Beta 2019).

Altıparmak AK, *'Velayet Uyuşmazlıklarında Yeni Bir Dönem mi? 1996 Tarihli Lahey Velayet Sözleşmesi Hakkında Bir İnceleme'* (2020) 6(2) AndHD 411-433.

Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 8 Rehberi* (2019) 59 <https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_TUR.pdf > accessed 27 July 2021.

Aybay R and Dardağan E, *Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilafı)* (2nd edn, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2001).

Baysal B, *'Çocuğun Üstün Yararı İlkesi ve Koruyucu Aile Kurumu'* (2012) 8(95-96) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 7-26.

Can H and Tuna E, *Milletlerarası Özel Hukuk* (4th edn, Adalet 2019).

Corneloup S. and others, *Children On the Move: A Private International Law Perspective* (2017) < https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583158/IPOL_STU(2017)583158_EN.pdf> accessed 02 August 2021.

Çağlayan Aygün G, *Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlât Edinme ve Sonuçları* (2nd edn, Yetkin Yayınları 2021).

Çelikel A and Erdem BB, *Milletlerarası Özel Hukuk* (17th edn, Beta 2021).

Çörtoğlu Koca S, *'Boşanma, Ayrılık ve Evliliğin Butlanı Davaları ile Velayete İlişkin Davalarda Milletlerarası Yetki Sorunu'* (2016) 20(2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 209-268.

Dambach M and Wöllenstein-Tripathi J, *Kafalah: Preliminary analysis of national and cross-border practices* (International Social Service 2020).

Doğan R, *'Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği'* (2013) 2 Ankara Barosu Dergisi 148-170.

Doğan V, *Milletlerarası Özel Hukuk* (7th edn, Savaş Yayınevi 2021).

Dural M, Öğüz T and Gümüş MA, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (15th edn, Filiz Kitabevi, 2020).

Ekşi N, *'Avrupa Birliği Brüksel IIbis Tüzüğüne Göre Boşanma Davalarında Üye Devlet Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi'* (2009) 11(Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1139-1168.

Esen E, *'Türk Vatandaşı Erkeğin Yabancı Eşinin Soyadını Alamayacağına İlişkin Bir Yargıtay Kararı Üzerine Düşünceler'* (2004) 24(1-2) MHB 439-450.

Gemalmaz MS, *Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusalüstü Belgeler* (1st edn, İstanbul Barosu Yayınları 2002).

Giray FK, *'19 Ekim 1996 Tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına Yönelik Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma ve Tenfiz ve İşbirliği Hakkında Lahey Sözleşmesi Sonrası Çocuğun Vesayetine Uygulanacak Hukuk'* (2020) 40(1) PPIL 353-399.

Grassinger GE, *Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması için Alınacak Tedbirler* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2009).

Güngör G, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (Yetkin 2021).

Handbook on European Law relating to the Rights of the Child, European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe (2015) <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/handbook-european-law-relating-rights-child >

accessed 28 July 2021.

Lagarde P, *Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention* (HCCH Publications 1998) <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2943 > accessed 22 September 2021.

Lazic V and others, *Regulation Brussels IIbis: Guide for Application* (2018) <https://www.asser.nl/media/5260/cross-border-proceedings-guide-for-application.pdf> accessed 02 August 2021.

Kılınç AN, *'Türk Hukukunda Koruyucu Aile Sözleşmesi ve Koruyucu Aile ile Çocuk Arasındaki Hukuki İlişkinin Değerlendirilmesi'* (2020) 28(3) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1217-1261.

Kurtuluş Akbulut S, *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlât Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medeni Hukuk Anabilim Dalı 2011).

Mortaş S, *ABD Hukuku ile Karşılaştırmalı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Aile Hayatının Korunması* (Adalet Yayınevi 2016).

Nomer E, *Devletler Hususi Hukuku* (22nd edn, Beta 2017).

Pürselim HS, *'Milletlerarası Evlât Edinmeye Uygulanacak Hukuk' in Tuğrul Aktaş (*ed) *VII. International Multidisciplinary Congress of Eurasia-IMCOFE'19 Proceeding&Abstract Book* (2019) 328-336.

Pürselim Arning HS, *Türk, Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuklarında Ad* (Adalet 2014).

Ruhi C and Ruhi AC, *Velayet Hukuku* (Seçkin 2017).

Serozan R, *Çocuk Hukuku* (2nd edn, Vedat 2017).

Şanlı C, Esen E and Ataman-Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (9th edn, Beta 2021).

Tanrıbilir FB, *Çocuk Haklarının Uluslararası Korunması ve Koruma Mekanizmaları* (Yetkin Yayınları 2011).

Tarman ZD, *'Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)'daki Boşluk: Ada Uygulanacak Hukuk'* (2017) 66(2) 461-490.

Tekinalp G, *Milletlerarası Özel Hukuk* (13th edn, Vedat Kitapçılık 2020).

Tiryakioğlu B, *'Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunmasına İlişkin Önlemler Hakkında Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme'* in *Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan* (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim-Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını 1999) 381-424.

Uluocak N, *'Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Tedbirleri Hakkında Yetkiye, Uygulanan Kanuna, Tanıma ve Tenfize ve İşbirliğine Dair Sözleşme Tasarısının Değerlendirilmesi'* (1996) 16(1-2) MHB 119-127.

Ulusu-Karataş AE, *'Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi'* (2017) 37(2) MHB (Prof. Dr. Yücel Sayman'a Armağan) 1073-1183.

Usta S, *'Koruyuculuk mu, Evlâtlık mı? Bir Çocuk Bakım ve Koruma Modeli Olarak Koruyucu Aile ve Türkiye Uygulaması' in Yasemin Güllüoğlu Altun (ed) Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye 80. Yıl Armağanı* (2018) 21-57.